

CVETJE

z vertov svetega Frančiška.

VI. tečaj.

V Gorici, 1886.

9. zvezek.

Spoznajmo se !

V a l a á m.

Iz svetega Petra grada, glavnega mesta ruskega, se pripe-
ljemo po lepi, široki reki Njevi v šestih urah do malega mesteca
in terdnjave Šliseljburg, ki stoji tikoma tam, kjer se Njeva iztaka
iz ládoškega jezera. Tam prestopimo na večo za jezero namenjeno
ladjo, in brez obotavljanja odkadimo po ladoških valovih, ki jih
lehak veterc prijetno ziblje. Kmalu ostanejo bregovi za nami in
vkrog in krog ne vidi oko nič kaker vodo, velikansko, brezbrežno
morje. Saj je pa tudi ládoško jezero največe v Evropi; dvesto
kilometrov široko, tristo dolgo, pokriva, prostora za celo Kranjsko
in Primorsko z Istrijo vred.

Le malo popotnikov na ladji je namenjenih čez jezero v so-
sedno Finlandijo; večinoma so romarji v samostane ládoškega
jezera, Konjévec in Valaám, bodisi da jih žene tja pobožnost in
skesano serce, ali pa radovednost ter znanstveni nagibi, kaker
so raznih stanov, narodov in ver.

Zvečer se vstavi ladja pri samostanskem otoku Konjévcu,
kjer prenočimo. Zgodaj zjutraj se odpeljemo dalje. Popoldne se
pokažejo v daljavi neke temne čerte, ki se čedalje bolj razloču-
jejo. Naposled vidimo pred sabo kaker v svitem meglenem za-

grinjalu velikanske sterne skale v temnim gozdom poraščene. Jezero se razdeli v kanale mej visokimi pečinami. Počasi zavije ladja mej dva kaker zid sterma, daleč proti nebu šterleča otoka, na verhu pokrita sè zelenjem prestarega velikanskega drevja. Nov skalnat otok stoji pred nami. Na njem na najvišjem veršičku se vzdiguje v plavo nebo majhina kapelica v ginljivi lepoti; poleg nje stoji preprosta kočá puščavnika, edinega prebivavca tega oddaljenega otoka. Vozna voda je čedalje ožja; od obeh strani se nam pomikajo stene bliže in bliže. Visoko nad nami mole proti nebu zidovi in stolpi samostana valaámskega; pravoslavni romarji naše ladje se globoko priklonijo, pokrižajo ter pobožno pozdravijo sveto mesto. Zdaj krenemo okoli skalne stene, breg se poniža do jezera in na mestu smo. Kerdelce možatih menihov in postrežnih bratov nas prijazno sprejme. Pertljaga se spravi na suho. Vsaki oddelek romarjev in popotnikov dobi po enega meniha za voditelja in spremljeavca in v dolgi versti se pomičejo preprosti božjepotniki po visokih kamenitih stopnjicah gori k poslopjem samostanskim.

Mej tem naš parnik „Carica“ zopet vzdigne sidra ter hiti nadalje do poslednjega svojega cilja, mesteca Serdobóla, na sosednem finlandskem bregu, od koder nazaj grede nas ima tretji dan zopet seboj vzeti.

Romarji iz boljših stanov se peljejo najprej v stanovališča za nje pripravljena, da se spočijejo od truda popotovanja. Prijazni menihi nas spremijo v krasno zidano, kamenito palačo za imenitne romarje namenjeno. Tu dobi vsaki za se prostorno, preprosto pa okusno opravljeno, prijazno celico s priložno posteljo, mizo, stoli in vmivalnim orodjem; kar potrebuje na potu neprezahteven človek, vse je pripravljeno; le ogledala ni.

Svojina samostana valaámskega obsega do 40 večih in manjših otokov, ki so vsi iz jezera šterleče granitne pečine. Glavni otok, kjer je samostan sè svojimi cerkvami, gospodarskimi in gostilniškimi poslopji, meri do 30 kilometrov v okrožju. Veliko samostansko poslopje je še le dobrih sto let staro; zidano je leta 1784. Vsi romarji dobe tu streho in hrano zastonj. Občni samostanski denarnici pokloniti kaj v dar, sicer ni prepovedano, pa pričakuje se ne. Vsako leto sprejme samostan najgostoljubniše do 4 tisoče romarjev, katerih je navadno tretjina brez vsega ter se obdarovana odpravi domov. Do 500 centov kruha se razdeli romarjem za popotnico. Vsako leto izda samostan do 75 tisoč

rubljev, to je po našem denarju 150 tisoč goljdinarjev. Tega denarja se skupi nekoliko za ribe, seno in poljske pridelke, večinoma pa se dobiva za milostinjo. Vsa ročna dela, ki so za življenje potrebna, opravljajo na otoku menihi sami; ravno tako vsa poljska, vertna in hišna dela; tudi ribe sami love. Pri tem pa se derže glede posta in molitve najostrejšega samostanskega reda. Rusovski menih navadnega vodila se posti vedno; živi le ob ribah in rastlinah in pije kvas (to je nekakšno pivo), čaj ali vodo. Menih ostrega vodila pa tudi rib ne je in pije samo vodo. Razen romaric, ki pridejo na božji pot, ni na vseh otokih nobene ženske.

Pokrepčavši se z jedjo in pijačo smo šli po visokih stopnjicah gori v glavno poslopje, da se poklonimo samostanskemu poglavarju, častitemu igúmenu. To je oče Damáskin, krepak starček snežno belih las in brade in prikupljivega obličja. Duhovit in učen mož je videti na prvi pogled. Prirojena dostojnost in ljubeznjiva poterpljivost se je kazala v vsem njegovem gibanju. S priserčno prijaznostjo nas je pozdravil v svoji gostinski izbi. Morali smo sesti; ponudil se je čaj in pogovor se je obrnil od Sankt-Peterburga kmalu k otoškemu samostanu in njegovim razmeram. Ali večer se je bližal; želeli smo se še nekoliko ogledati in smo se torej poslovili. Ravno smo vstajali, ko nas vpraša oče Damáskin: „Ali ste pravoslavni, otroci moji?“ „Nismo, častiti oče!“ odgovorimo. „No,“ pravi igúmen in milo smehljanje mu obsije dobrotno obličje, „saj smo grešniki vsi“, in blagoslavlja nas odpusti.

Šli smo zdaj k službi božji, ki se je opravljala za romarje v eni izmed šestere cerkvi samostanskih. To je bila glavna cerkev, kjer počivajo svetinje dveh samostanskih svetnikov, Sergéja in Gérmana. Na stopnjicah njiju prekrasnega grobišča je klečala lepa množica molivcev.

Iz hiše božje smo stopili na hodišče pred samostanom in pogled nepopisljive lepote se je ponudil našim očem. Pod nogami nam v večerni zarji bleščeče jezero v strugah, delečih brez števil divje obraščenih otokov sè živo zelenim perjevim ali temnim igličastim drevjem, posejanih z belimi cerkvami, kapelami in puščavniškimi kočami. Dolgi čolnovi so se prepeljavali od otoka do otoka. Jate divje perotnine so letale in plavale vmes. Čudoviten raj miru in pokoja — pod 62 stopinjo severne širjave!

Vračali smo se skozi samostanski vert, poln prekrasnih cvet-

lic in plemenitih sadežev. Oče Grigórij, samostanski vertnar, nas je sprejel, menih dolgih belih las, star ko zemlja. Dušni mir je stal zapisan z razločnimi čerkami na zaerjavelem obličju starčevem, katerega življenje je teklo počojno v pobožni molitvi in obhoji z vedno mlado natoro. Natergal nam je prekrasnih jagod, kaker jih more le visoki sever roditi, ter nas je spremil na pot k prijaznemu prenočišču.

(Konec prih.)

Sveta slovenska blagovestnika Ciril in Metod.

Sedmo poglavje.

Sveti Metod v nemški ječi.

V obsegu obširne slovenske nadškofije svetemu Metodu izročene so bile tudi neke nemške občine, oskerbljene z latinskimi cerkvami in nemškim duhovništvom, ki je imelo po odloki rimskega papeža novemu nadškofu Metodu podložno biti. Sveti Metod, previden in proti vsem pravičen mož, je pustil tem duhovnikom in nemškemu ljudstvu latinske obrede, ki so jih bili vajeni; hotel je le, da bi se nemški duhovniki v deželi, ki je bila po neizmerni večini prebivavstva slovenska, tudi slovenščine privadili, ker so imeli ne le z nemškim ljudstvom opraviti, temuč stokrat toliko sè slovenskim in je bilo torej treba razumeti se s tem ljudstvom. Ta zahteva, dasiravno sama na sebi pravična in slušna, je vendar zadela v velik odpor pri omenjeni duhovščini. Načelnik njen, nadmašnik Rihbald, se je rajši vmeknil iz Panonije in Korotana v Zaljcburk, kaker bi se bil vdal tej novoti, kaker se je izrazil metropolit zaljcburški.

Na Moravskem so se godile mej tem silno žalostne reči. Svetopolk, nitranski knez, je izdal Rastislava, strica svojega, Nemcem. Nemci so ga obsodili na smert. Nemški kralj Ljudovik, vsmiljen mož, mu je dal vendar le oči iztekniti ter ga je zaperl v neki nemški samostan, kjer je vmerl, nihče ne ve, kako in kdaj. Malopridni Svetopolk, nemški hlapec, je bil zdaj knez

na Moravskem ter je Nemcem davke plačeval sè slovenskimi žulji.

Zdaj je tudi Kocel v Panoniji britko začutil nemško pest. Ali po sili ali po zvijači so mu odpeljali Metoda v Zaljcburk pred sodbo tistih, ki so bili ob enem tožniki njegovi. To so bili Adaljvin, nadškof zaljcburški, Hermanrik, pasovski, in Hano, frizinški škof. Ti nemški cesarski škofje so se zbrali na jesen leta 871 na cerkveni zbor v Zaljcburku, da bi se posvetovali, kaj jim je storiti proti tistemu Gerku in modroslovcu, kaker so imenovali nadškofa Metoda, ki se je vrnil v dežele, ki spadajo pod njihovo cerkveno oblast. Vprašali so ga torej, ali ne ve, da pridiga in uči v ptuji škofiji? Sveti Metod jim je odgovoril: „Ke bi bil vedel, da je to vaša zemlja, bi bil mimo šel in ognil se je; ali ta zemlja je svetega Petra in njegovega naslednika v Rimu in jaz v njegovem imenu upravljam to škofijo“. In sveti Metod je resnico govoril. Vže leta 863 se je namreč dogovarjal papežev poslanec, jakinski škof Pavel, sè zaljcburškim nadškofom in njegovimi podškofi o teh slovenskih zemljah in ko so se sklicevali na to, da so ti kraji že 75 let v njihovi oblasti, ne da bi jim bil kedo branil, povedal jim je poslanec papežev po vsi pravici, da so mej tem svojo dolžnost, pokristijaniti kraj, jako slabo izpolnjevali in je zato treba, da se kedo drugi, ki je zato zmožniši, loti dela. Kar se tiče 75 let, pa je odgovoril poslanec odkritoserčno, da je v takih cerkvenih zadevah sicer res mej kristijani neki obrok v navadi; ali kjer se je misijonska delavnost predolgo pretergala zavoljo divjaštva poganov in nevernih, ki so z vojsko priderli v tiste kraje, tam tako preterganje, pa naj bi bilo še toliko let minilo, ne more biti na škodo pravicam cerkve, ki nima posvetnega orožja ter poterpežljivo čaka, dokler se zaljubi Gospodu, da se je vsmili, ter se v tiste kraje kerščanstvo vpelje. — Nemškemu kralju Ljudoviku pa, ki je zahteve svojih škofov podpiral z orožjem v roki, je pisal papež sam: „Dokazano je po listih in zgodovini, da spada panonska škofija od nekedaj k rimskemu sedežu. Ker se pa zavoljo vojska dolgo časa ni nobeden škof iz Rima tja poslal, so začeli tudi ljudje, ki kaj vedo, dvojiti o tem. Ali iz števila let naj si nihče ne jemlje vzroka k nasprotovanju, zakaj pravic rimske cerkve ne vniči nobena dolgost časa, in nobeno deljenje kraljestev jim ne more škoditi. Pa tudi samo rimsko právo, na katero se sklicujete, dopušča prepisanje lastništva še le po stoletni dobi. Toliko časa pa še ní prešlo, saj

škofje sami pravijo, da je še le 75 let, kar imajo v svoji oblasti to cerkveno okrajino“.

Tako je torej že papež Nikolaj leta 863 odgovoril nemškim škofom in njihovemu kralju. Vsi so to dobro vedeli, in ravno tako dobro jim je bilo znano, da je papež Hadrijan sam posvetil Metoda in ko nadškofa poslal v Panonijo in na Moravsko. Ali cesarski nemški škofje so bili škofje le zaradi časti in posvetnega dobička; papež in kerščanstvo jim je bila deveta skerb. Žal nam je, da moramo tako surove in nevsmiljene ljudi imenovati škofo. Metoda so sami tožili, sami sodili, in malo je manjkalo, da ga niso tudi vbili sami. Vergli so ga v ječo, kjer je zdihoval poltretje leto. Kocel ni imel toliko moči, da bi ga bil rešil; malopridni Svetopolk pa se ni dosti zmenil zanj. Naposled se je zvedelo v Rim, kaj so storili nemški škofje. Papež Hadrijan je bil mej tem vmerl. Za njim je prišel leta 872 Janez VIII. na stol sv. Petra, izversten mož in velik prijatelj in dobrotnik Slovenom. Silno ga je pretreslo in razburilo, ko jo slišal, kaj počnejo Nemci z nadškofom Metodom. Berž je poslal svojega apostoljskega poslanca, že omenjenega jakinskega škofa Pavla, s pismi k dotičnim škofom ter z odločnim naročilom, naj terja sè vso ostrostjo, da Metoda brez obotavljanja izpuste in nazaj pošljejo v njegovo nadškofijo. V tem naročilu, ki ga je dal papež Janez VIII. svojemu poslancu leta 873 pred kimavcem mesecem, beremo mej drugim te besede: „Ke bi hotela Adalvin in Hermanrik soditi našega škofa Metoda, povej jima: „Brez cerkvene preiskave sta kaznila škofa od apostoljskega sedeža poslanega, v ječo sta ga vergla in zaušnice mu dajala, odločila ga od božje službe in tri leta zabranjala vernitev na njegov sedež njemu, ki se je skozi vse tri leta z mnogimi poslanci in pismi sklicaval na apostoljski sedež“. „Poslan sem sem od svetega očeta“, tako naj jima reče, „da vama za tako dolgo prepovem službo božjo, koliker časa sta vidva častivrednega moža silila zderževati se svete službe; on pa naj vživa škofovstvo, ki mu je izročeno, popolnoma in brez nasprotovanja, koliker časa ga je bil po vajuni krivici, kaker vemo, oropan. In potem, ko boste imeli vsaki svojo pravico službo božjo opravljati, pridite v Rim in pred apostoljskim sedežem se bo poslušala in sodila obojna stran“.

V listu, ki ga je nesel papežev poslanec pasovskemu škofu Hermanriku, pa piše Janez VIII: „Mislimo, da bi bil, kaker pravi prerok Jeremija, studenec solz komaj zadosti za objokovanje tvoje

malopridnosti. Kterega namreč, da ne rečemo škofa, kterega posvetnjaka ali bolj prav kterega trinoga razkačenosti ni presegla tvoja prederznost, ketere zverinske divjaščine ni prekoračila? Brata in soškofa našega Metoda si v ječo vergel in delj časa trapil pod milim nebom v najhujši zimi in divjih nevihtah; odtezal si ga od vlade cerkve, ki mu je izročena, in tako daleč si prišel v svoji besnosti, da si ga privlekel pred škofovski zbor in bi ga bil tepel s konjskim bičem, da ti niso vbrani drugi. Kaj tako gre, prosim, ravnati škofu, kterega čast veče dela njegove grehe, ako se pregreši? O nesrečni škof, ki kaj takega⁷ stori škofu, in še poverhu s apostoljskega sedeža roko posvečenemu in od njegove strani poslanemu! Vender nočemo zdaj presojevati, kar si storil, da ne bomo prisiljeni brez odkladanja izreči, kar ti gre. Ali mej tem ti bodi po oblasti Boga vsegamogočnega in blaženih apostoljev pervakov Petra in Pavla ter naše neznatnosti prepovedano obhajanje skrivnosti Kristusovih in občevanje s tvojimi soduhovniki; in če ne prideš v Rim s pričujočim Pavlom, častitljivim škofom, ali se samim presvetim bratom našim Metodom, da te ob enem ž njim zaslišimo, ne bo manjkala pravična obsodba, kjer se bo našla taka in tolika polotba, in ne bo prazna oblasti apostoljskega sedeža teža, kjer se bo spričala nezmernost tako silnih hudobij“.

V resnici, da se ni ohranilo to pismo do današnjega dne, težko bi si mogli misliti, da je moral kedaj papež tako ostro pisati kakemu škofu. Jako odločno piše Janez VIII. tudi frizinškemu škofu Hanonu, ki je bil najberž predsednik v zboru, ko so Metoda tako po krivem sodili. „Tvoja prederznost in prevzetnost“, pravi, „ne samo oblake, temuč tudi sama nebesa presega. Polastil si se namreč pravice apostoljskega sedeža ter kaker patrijarh si prisvojil sodbo nad velikim škofom, in kar je še hujše z bratom svojim nadškofom Metodom, ki je poslan k narodom od apostoljskega sedeža, si ravnal bolj po trinoško kaker po cerkvenih postavah, in ni se ti zdelo vredno priterjenja duhovnikov, ki so se nahajali pri tebi, kar si doprinesel le apostoljskemu sedežu nakljubu. Celo, ko je prosil, po navodu svetih cerkvenih postav, nisi pustil, da se mu privoli sodba svetega rimskega sedeža, temuč sam si se svojimi priverženci in tovariši nekako sodbo izrekel proti njemu ter zabranivši mu službo božjo v ječo ga vergel. In verhu tega, dasiravno si se imenoval posebnega služabnika svetega Petra, da skerbiš za njegovo dediščino na Nemškem, ven-

der ne le tega brata in soškofa, da, celo poslanca našega, ki si nam bil z večo skerbjo zanj dolžan, nisi ko zvest podložni naznanil ječe in preganjanja, temuč v Rimu, ko so te naši zanj vprašali, si celo ležljivo terdil, da ga ne poznaš, da si ravno si bil sam podkurjevavec, spodbadavec, da celo začetnik, in vzrok vseh britkosti, ki so mu jih prizadeli vaši ljudje. Ako v vseh teh rečeh ne popraviš zadeve tega častitljivega škofa tako, da bo mogel zavoljo Boga vso krivico pozabljivosti izročiti, pridi brez odloga v Rim na odgovor. Drugači nimaš, ko mesec kimavec poteče, tako dolgo nobene pravice obhajati se, dokler boš z nepokorščino svojo terdovratnost proti nam kazal“.

Zaljeburškemu nadškofu Adalvinu pa piše papež mej drugim: „Ne čudi se, ker smo rekli, da ima naš brat Metod po tvojem prizadevanju zopet dobiti svoj sedež, ker se gotovo spodobi, da si ti, ki si bil kriv njegovega odstavljanja, tudi vzrok, da službo, ki mu je izročena, zopet dobi“.

S temi pismi torej je šel papežev poslanec na Nemško ter je, v imenu svetega očeta, Metoda rešil iz ječe in nazaj peljal v njegovo škofijo. Po naročilu papeževem sta šla na Moravsko k Svetopolku. Svetopolk, kaker malopriden in prekanjen človek tako hraber in bistroumen vojvoda, je bil mej tem otresel nemški jarem ter je po mnogih zmagah prisilil nemškega kralja, da je mej drugim priznal moravski državi tudi polno cerkveno samosvojnost. Tako je bil rešen Metod in vterjena in priznana slovenska nadškofija. Nasprotnike Metodove pa je zadela roka božja, da so v kratkem času eden za drugim zapustili ta svet. Nadškof Adalvin je vmerl še tišto leto, 873; 2. prosinca 874 je šel za njim pasovski škof Hermanrih, in kaker pripoveduje staroslovensko življenje svetega Metoda, je zadela ravno ta kazen še dva druga škofa nemškega kralja, ki sta krivično sodila Metoda, torej po vsej verjetnosti Hanona frizinškega in še nekega drugega, ki se ne omenja po imenu. Tako Bog navadno že na tem svetu kaznuje tiste, ki preganjajo cerkev in njene zveste služabnike. Ne le stara zgodovina priča nam to resnico s premnogimi primeri, tudi dogodki naših dni jo poterjujejo zopet in zopet. Ako pa tak grešnik vender le ujde zaslužen kazni na tem svetu, tolikanj hujše zanj! Bog ga je prihranil v žrtev svoje ostre pravice v neskončni večnosti.

Tersat,

slavno svetišča Matere Božje
na Hervaškem,

(Nadaljevanje).

Požar in novo zidanje samostana.

Mirno so prebivali sinovi svetega Frančiška v priprostem samostanu in opravljali v svetišču svoje dolžnosti. Skerbeli so za čast Jezusovo in njegove prečiste Matere kaker tudi za zveličanje bližnjega. V tem njih svetem opravilu dobiti jih velika nesreča. Leta 1629 petega marca vpepeli jim strašan požar cel samostan. Kaker pa ni mnogokrat nesreče brez kakšne sreče, ali česa, kar bi nesrečne v žalosti tolažilo, — tako se je zgodilo tudi pri tem požaru. Vničen je bil samostan in dragocena knjižnica, v kateri so bili mej obilnimi knjigami tudi mnogi rokopisi in teh mnogi iz Bosne. Ali kaker da bi bila mogočna kraljica nebeška požrešnemu požaru zapovedala: „Do tukaj in ne dalje“, — vstavi se plamen kaker po čudežu pred sveto kapelico in čudežno podoba in popusti nepoškodovano tudi zakristijo, kjer so bile shranjene cerkvene stvari, vstanovni listi grofa Martina Frankopana, in drugi listi papežev in cesarjev. — Žalibog da je pa zgorel popis popotovanja Aleksandra Giorgievića in tovarišev v sv. deželo, keterega je spisal Giorgiević sam.

Mej drugimi celo redovno okrajno zadevajočim spisi pogoreli so tudi tako imenovani „Medvedski spominiki“ *). V treh urah je spremenil požrešni ogenj samostan v pepel in razvaline, zraven katerih je ostala nepoškodovana cerkev, hiša božja, zavetje vbogim pogorelcem.

V tej veliki potrebi pošlje dobri Sin preblage Matere onesrečnim redovnikom primerno pomoč ter obudi in omehča ker-

*) To ime izhaja od „Medved-grad“, ki stoji blizu Zagreba na hribu „Medvedica“. Ta grad je bil sedež Ivana Korvina, vojvoda Slavonskega, naravnega sinu Matija Korvina ali Kralja Matjaža. Dandanas razpada ta negdaj trdni grad. Tukaj so se hranili tri leta spisi bosansko-hervške okrajine, kaker tudi cerkveni in samostanski listi tersaški. Vse dražje reči so se tjakaj prenesle zavoljo vojske z Benečani leta 1509. Drugi dan vinotoka imenova, nega leta zasedli so res sovražniki Reko in Tersat.

ščanska serca, da so se smilila vbogih redovnikov. Iz pogorišča zrasel je kmalu nov samostan, primerniši kaker stari, ki je bil začel postajati že tesan.

Kaker mora pa imeti vsako zidanje svojega spretnega voditelja, tako si je pridobil pri tem zidanju zasluge P. Mihael Kumar (Chumar de Kumberg) z Goriškega *). Po mnogih redovnih častnih službah, — bil je tudi generalni definitor v Rimu, — je bil naposled imenovan za škofa kristopolitanskega v Macedoniji in postal je ko tak pomočni škof ljubljanskega škofa. Leta 1641 bil je prošt ljubljanski, leta 1650 pa prošt novomeški in poslanec kranjskih stanov. Vmerl je l. 1655.

Samostan se je s časom vedno zvečaval. Da ni bilo vse naenkrat zidano, to se zapazi pri prvem pogledu poslopja, kjer se kažejo prizidavanja. Današnji samostan je mnogo obširniši kaker stari ki je iz perva obsegal samo prvi štirivoglati oddelek, kaker ga vidiš pri vstopu v samostan. Na sredi tega oddelka je dvorišče z vodnjakom, ki je vsakemu pristopno in okolo tega pod oboki hodnik, kjer o poletnem času množice romarjev prenočujejo. V enem kotu je stara kapelica sv. Frančiška.

Za zlepšanje samostana pripomogel je že ob času P. Mihaela Kumarja in pozneje slikar brat Serafin Schön (Šen), ki je vmerl v Ljubljani leta 1693. Napravil je v samostanski obednici lep^o izumljeno podobo večerje „Svete Družine“; pod imenovanimi oboki naslikal je bil življenje Matere božje, ki se je pa, žalibog! vmekniti moralo v novejšem času popolnoma drugim slikam iz življenja Marijinega. Tudi v cerkvi je naslikal nekaj podob. Starim slikam iz Marijinega življenja je bil napravil P. Pavel Jančič, Karlovčan, primerne napise, katerih tudi ni več. Ta redovnik je postal slednjič škof Pičanski v Istriji. Vmerl je v Ljubljani v frančiškanskem samostanu leta 1667.

V zgodovini tersaškega samostana, kaker tudi cele frančiškanske okrajine ostane neizbrisljivo ime P. Frančiška Glavinića. Življenje njegovo popisal je njegov pravnuk Sebastijan Glavinić, škof Senjski. Rodovina njegova je iz Glamoča v Bosni, pa se je bila preselila v Kanfanar v Istriji, kjer je bil tudi P. Frančišek Glavinić rojen. Stopil je v frančiškanski red in je našel v okrajini komaj 30 redovnikov, ob svoji smerti jih je pa zapustil nad 140.

*) Morebiti da je to „Hum“ pri Kojskem.

Bil je marljiv in zveden mož; kot provincijal je popotoval tudi na Špansko na generalni kapitelj. Papež Gregor XV imenoval ga je za apostoljskega pridigarja. Tudi na cesarskem dvoru je bil čislán. Cesar Ferdinand III. ga je hotel imenovati za škofa v Senju, kateri časti se je pa ponižni redovnik odpovedal. Govoril je P. Glavinič več jezikov, latinski, hervaški, laški in nemški, v prvih treh jezikih je tudi knjige pisal. Spomina vredno je, da je že on spisal Hervatom življenje svetnikov. Ta mož je tudi našel v Gradcu glagoljske in cirilske čerke, ketere so bili protestanti tjakaj zanesli, da bi bili svoje knjige tiskali, a vlada jim jih je vzela. P. Glavinič jih je dobil v dar od cesarjev ter jih dal pripeljati na Reko z namenom tiskati tukaj glagoljske misale, kakeršni so se v tej škofiji rabili. Pa tiskarna je prišla potem v Rim. Vmerl je P. Glavinič na Tersatu leta 1650. On je dal pri svetišču marisikaj popraviti in spisal je tudi „Tersaško zgodovino“, ki je bila leta 1648 tiskana v Vidimu.

Zvečanje kapelice in cerkve.

Do leta 1614 je ostala kapelica v tisti velikosti, kaker jo je bil dal napraviti grof Nikolaj po odhodu svete hišice. K tej kapelici je bil prizidal grof Martin Frankopan imenovano cerkev, ketera je vedno le tesnejša postajala glede na številne množice romarjev, ki so prihajale. Mora se pa opomniti, da akoravno ni bila še kapelica tako velika, kaker je sveta Hišica v Loretu, je ostal vender še vedno zaznamovan prostor, kamer so jo bili angelji postavili. Približal se je zaželeni čas, da se je vse tisto sveto mesto pokrilo, in to se je dogodilo leta 1614 pod vodstvom marljivega in zaslužnega P. Fr. Glaviniča. Ta kapelica stoji še dandenes ravno na tistem mestu, kjer je stala sveta Hišiča lavretanska in ima tudi nje dolgost in širokost. Za altarjem je napravljeno tudi neko ognjišče slično kaker v Loretu. Ali imenovanega leta ni se moglo še vse od znotraj dokončati; to se je zgodilo še le leta 1641. — Za altarjem ravno nad imenovanim ognjiščem v zidu je postavljen neki kip Matere božje, ki je bil prinesen leta 1583 iz Sluvinja v Granici, od koder so morali redovniki bežati zavoljo Turkov.

Lepo iz marmorja izdelan altar, kateri dandenes v kapelici stoji, dal je postaviti leta 1692 Janez Uzolini, zagrebški dosto-

janstvenik. V sredi altarja stoji čudodelna podoba Matere božje, ketera pa ni vedno odkrita. Sprednja slika, ki se vidi navadno, je le zagrinjalo prave slike, ki se vsaki dan pri eni ali dveh svetih mašah odpre in po vsakem blagoslovu. — Čudodelno podobo obdajejo razni več ali manj dragoceni darovi. Mej temi je spomina vreden relikvijarij v podobi monštrance, kjer so v srebro v ognju pozlačeno vdelani razni ostanki svetnikov, katerih ime stoji zapisano od zadaj z bosansko cirilico. Darovala je ta dragoceni relikvijarij Barbara Despotovica, princesinja raška (di Ras-sia), za svoje in svojih zdravje leta 1570.

Navadno sta na altarju tudi dva lepo izdelana plošnata svečnika, pripeta na stebre, ketera je poslal na Tersat cesar Leopold I. leta 1693. Ob enem je poslal ta vladar Materi božji tudi tri turške zastave in konjski rep, ketere stvari so prišle kristjanom v roke, ko so Turkom Budo oteli.

Sploh je iz samostanskih zapisnikov razvidno, da je bila cesarska hiša tersaškemu svetišču zelo nagnjena ter da se je za zapuščenino Martina Frankopana zelo potegovala. Sporočilo tudi pravi, da je bil mali ali prekrasno z biseri olepšani zlati cesarski orel, kateri se hrani pri drugih darovih Matere božje, poslan od cesarja Karola V. Njegova vrednost in lepota že kaže, da ne more kaj takega darovati kedorsibodi.

Zraven imenovanih darov ima Mati božja še neki drugi krasen, gotiško izdelan relikvijarij, v katerem je zdrobljena noga enega izmed nedolžnih otročičev, ki se daje tudi na njih god poljubljati. To je dar grofa Porcije in njegove žene grofice Auer-sperg. Grof Erdödi pa je daroval za ozdravljenje svojega sinu srebern kip Matere božje. Mej drugim so tudi še trije umetno izdelani kelihi, kaker jih dandenes ne izdelujejo več.

Kapelico deli od druge cerkve umetno izdelana železna pregraja, s pozlačenim cesarskim orlom v sredi. Postaviti jo je dal Martin Brajković, bivši škof Zagrebški. Nad ograjo od zunaj je velika slika oznanjenja prečiste Device Marije ob enem s prenosom svete Hišice, kar je pa bolj temno naslikano. Ta podoba je dar barona Ignacija Androha in njegove žene rojene grofice Windischgrätz. V Kapelici na stenah in na stropu so pa dandanas slike prihoda in odhoda svete Hišice kaker tudi dve sliki predstavljajoči poslanje čudodelne podobe Matere božje na Tersat in njeno slavno kronanje v preteklem stoletju.

V Kapelico se pride skozi dvojna vrata na vsaki strani že-

lezne pregraje. Nad temi vrati od znotraj v koti stojite dve visoki in debeli voščeni sveči z napisom „ex voto, 1527“, t. j. po obljubi leta 1527. Ko so Turki terdnjavo Kliso v Dalmaciji oblegali imeli so mej seboj nekega Golijata, po imenini Bakota, kateri je vabil kristijane na dvoboj. Kerščanski vojščak Miloš Parisević se oserči, obljubi Materi božji tersaški veliko svečo, ter se odpravi v boj. Srečno je zmagal in izpolnil obljubo. Drugo ravno tako svečo je poslal na Tersat pa poveljnik imenovane terdnjave, Peter Krušić.

Iz svetišča deržijo mala vrata v dvojno zakristijo, ketera stoji na listni strani Kapelice. Pervi prostor je starejši od drugega. Ta drugi del zakristije dal je prizidati P. Glavinić takrat ko je kapelico vravnaval. Vredno je opomniti, da ko so delavci kopali za podlago te zakristije, so našli majhin zvon, kateri je dolgo časa visel v malem zvoničku nad Kapelico ter vabil ljudi k službi božji. Konec preteklega stoletja zamenil ga je drugi. Ne ve se, kako je ta zvonček tjakaj prišel; pobožni ljudje so mislili da je bil napravljen ta čas, ko je sveta Hišica na Tersatu bivala.

Tako kaker Kapelica dobila je tudi k njej prizidana cerkev polagoma drugo lice. Da ni bilo to, kar se dandanas vidi, vse naenkrat zidano, hitro vsakedo zapazi. Cerkev, ki jo je grof Martin Frankopan sezidal, začela je postajati pretesna, tako da so morali o večih shodih redovniki zunaj na prostem pridigati. Potrebno je torej bilo cerkev razširiti in zdaljšati. Ali kedo bo pomagal?

Marija ni pozabila milostnega mesta in obudila je v plemenitih sercih gorečnost do svojega svetišča. Že v prvi polovici šestnajstega stoletja prizidal je stari cerkvi, na evangelski strani, Peter Krušić kapelo svetega Petra. To je tisti, ki je poslal eno iz mej imenovanih dveh sveč. On je bil gospod Lipoglavski v Istriji in poveljnik terdnjave Klisa v Dalmaciji. V nekem boju s Turki priporoči se Mariji tersaški in res tudi srečno zmaga. Prišel je osebno na Tersat se zahvaliti in naročiti zidanje imenovane kapele. Žalibog da pa v drugem boju s Turki, pri mestu Kroja, ni bil tako srečen. Tukaj je ta kerščanski vojščak kri prelil. Turki so mu glavo odsekali. Za sto zlatih kupila je njegova sestra mertvo truplo od kervoločnih Turkov ter je dala zakopati v imenovani stranski kapeli svetega Petra leta 1537.

Leta 1624 dal je prizidati baron Štefan Ruvere še mali prostor, kjer je še dandanas njegova rakev, pri altarju svete Ane.

Glavno dozidanje in zvečanje cerkve pa se je začelo leta 1644. Na god svetega Jerneja blagoslovil je prvi kamen škof sam v pričujočnosti mnogih dostojanstvenikov. Podpiratelj tega dela je bil zopet en grof Frankopan, namreč Nikolaj VIII., ban hervaški. Tudi on je bil mož prave pobožnosti in lepega značaja. Cesar Ferdinand III. sam ga je znal ceniti. Leta 1647 poklical ga je v Požunj na Ogersko k nekemu važnemu posvetovanju. Tam se ga loti nadležna bolezen; da bi ozdravil, gre na Dunaj, ali Bog je drugače odločil, moral se je preseliti s tega sveta v boljši; 24. aprila je mirno v Gospodu zaspal. — Zapustil je tudi neko vstanovo za odgojevanje nekoliko hervaških mladeničev v jezuitskem kolegiju v Zagrebu. Za svoj pogreb in za vboge je odločil 17000 goljdinarjev. Pokopan je bil začasno na Dunaju, pozneje so ga pa prepeljali na Tersat, kjer še dandenes počiva v sveti Kapelici na strani grofa Martina.

Cerkev se je zdaljšala nekoliko in razširila, tako da je iz imenovane kapelice svetega Petra in svete Ane nastala nova ladja. Sčasoma je dobila cerkev današnjo podobo; tudi poznej se je namreč še kaj prizidavalo in popravljalo. Zvonik je dobil sedanjost podobo v novejših časih. Tudi kapelica svetega Antona Padovanskega, ki je v dnu druge ladje naprej od altarja svetega Petra, je bila zidana za zdaljšanjem druge cerkve, namreč leta 1691. Dal jo je prizidati Frančišek Frankulini, poglavar Grobniški.

Vsled tega prizidavanja se niso mogla tudi tla v cerkvi vravnati. Grede od glavnih vrat naprej mora se na dveh krajih stopiti za stopnjico više; tako se mora prestopiti tudi v drugi ladji. Uzrok so morebiti zidane rakve, ki so že v stari cerkvi stale.

Pogled v Bosno in Hercegovino.

(Dalje).

Zrastlo je bogomilstvo na Bolgarskem okoli srede 10. stoletja. Njega priverženci so se skušali razširiti, nekoliko, ker so jih preganjali, nekoliko po svojem notranjem nagonu, po Serbskem, Dolomaciji in Bosni. V prvih dveh deželah so jih odpodili se vso močjo; tolikanj boljše pribežališče so našli v Bosni. Ne le samo veljaki deržave, zlasti tudi knezi sami so ali sprejeli krivo vero in branili in gojili krivoverce, ali se vsaj niso upali resno jih odganjati, bodi si ker niso imeli zadosti moči v tolikih zmešnjah.

vah, ali pa so se dali voditi kakeršnim koli političkim vzrokom. Tako so torej krivoverci nadaljevali svojo delavnost skrito in očitno. Mnogo zapeljanih so sicer katoliški duhovniki zopet nazaj pripeljali; ali mej tem so krivoverci po zvijači ali po sili drugih pridobili zase. Tudi z vojsko so jih katoličani nekoliko krat skušali zatreti in so v resnici na nekaterih krajih odgnali krivoverce. Vender njih moči niso vničili. Ravno nasprotno se je zgodilo; kervavo preganjanje se je vzdignilo zoper katoličane. Tako je n. pr. malo preden je kraljestvo padlo, katoliški škof moral bežati iz Kreševega ter v Verhbosni iskati pribežališča.

Ko so Turki prihruli v deželo, so se bogomili berž sprijaznili z njimi, ter ne le pospešili pogubo kraljestva, temuč naravnost zakrivili njegov neslavni, globoki padec. Plemenitniki, večinoma ali očitno ali skrivaj krivoverstvu vdani, so bili izdajavci po celem kraljestvu, tako da je brez pravega boja Turkom prišla v roke cela tako težko vstopna in od nature vterjena dežela. Pod turskim gospodarstvom pa je zginila ločina bogomilska popolnoma, gotovo po radovoljnem sprejetju mohamedanske vere, ker ni nič znano, da bi bili Turki preganjali bogomile. Njih ajdovska vera se je brez težave sprevergla v mohamedansko; sovražstvo pa, ki so ga gojili odpadniki proti kristijanom, je bilo ob enem dediščina po bogomilstvu. To nam tudi kaže, kako se je moglo zgoditi, da je Serbsko in Bolgarsko, da si ločeno od Rima, vender le kerščansko ostalo, v Bosni pa je tako velik del prebivavstva k mohamedanstvu prestopil.

Zlasti proti krivi veri bogomilski in proti razkolu, kaker sploh, da razširja katoliško vero in kerščansko življenje, zato je poslal rimski sedež v 13. stoletju dominikane in frančiškane v deželo. Stvari pa so nanesle tako, da so frančiškani sami dobili cel misijon ter so imeli potemtakem „vso dnevno vročino prenašati“. To ni nobeno pretiravanje, temuč prava čista resnica, ki so jo tudi sveti oče, ni še tega dolgo, poterdili, da gre le gorečim sinovom sv. Frančiška hvala, da se je katoliška vera še ohranila v deželi. Da ni bilo njih nevtrudljive delavnosti v pridiganju in učenju ljudstva ter v zavračanju krivovercev in ločencev, da niso junaško terpeli in trudili se za božje kraljestvo, da niso premnogi izmed njih tudi življenje dali za sveto vero, zlasti pod turskim gospodarstvom bi bil zginil iz teh krajev vsaki sled katoliške cerkve. Sveti rimski sedež jim je dal zato tudi celo nenavadne pravice; bili so namreč preiskovavci vere, smeli so

tudi po drugih kerščanskih deželah iskati milostinje, smeli so sčasa celo ležeče premoženje imeti in živeti od tega, kar jim je neslo.

Velika so bila njihova dela, velike njih zasluge, dokler je bosansko kraljestvo še stalo; mnogo lepše pa so se zalesketale, ko je Turek prevzel gospodarstvo. Vrejena cerkvena vlada se svojo blagoslovljeno delavnostjo je bila že prej izpostavljena velikim težavam, zlasti zaradi krivoverske ošabnosti in vednih političkih zmešnjav; zdaj pa vže celo mogoča več ni bila. Katoličani so bežali v celih množicah v sosedne dežele, da se vmaknejo stiskavcem in ohranijo vero. Ostalim ni bilo pričakovati drugega kaker da bodo v kratkem vničeni. V tej veliki stiski je stopil frančiškanski provincijal Zvizdović pred suljtána Mahomeda II. ter je dobil od njega nekako slobodno pismo za katoličane in zlasti za svoje duhovne brate: katoličanom je božja služba dovoljena, frančiškani se ne smejo preganjati iz svojih samostanov, ne motiti v njihovem duhovnem pastirstvu, dovoljeno jim je tudi zemljišča imeti. To sloveče pismo je obvarovalo katoličane v Bosni najhujših nesreč; mnovega stiskanja pa bi jih suljtán sam ne bil mogel rešiti, ke bi bil tudi odkritoserčno želel. Saj je že drugi naslednik Mahomedov proti kristijanom dal postave, ki pravijo mej drugim: „Kristijani ne smejo zidati cerkev in samostanov; cerkev ne smejo popravljati; zunaj njihovih hiš se ne smejo videti križi; zvonjenje, molitve in petje naj bo tako, da se ne bo vun slišalo; tudi po svoji obleki se morajo ločiti od mohamedancev.“ Dasiravno se te postave morebiti nikjer niso popolnoma deržale, vender jih je vsaki mohamedanec lahko rabil, da je težave delal kristijanom in denar stiskal iz njih. Zlasti pa so bili bosanski odpadniki čez mero divji in nevsmiljeni se svojimi rojaki, ki so bili ostali kristijani. Letopisi frančiškanskih samostanov pripovedujejo, koliko stiskanja so imeli prestajati, kako ni bilo dovoljeno terdnih poslopji postavljati, temuč le iz nekake pletenine; kako so zaporedoma prihajali Turki ter, češ da so stene proti postavi terdno zidane, vse poderli in to se je godilo pri cerkvah še poslednje čase; kako se je moralo vsako novo dovoljenje za zidanje in popravljanje s težkim denarjem plačati. Tako siromaško zidanje je bilo ob enem vzrok mnogih požarov, ki so nenadomestljivo škodo napravili po samostanih in farah, kjer je zgorelo premnogo imenitnih starih pisem in spominikov.

(Dalje prih.)

Cerkev in cvetje.

VIII.

Mnogoletnih vertnic za cerkev priporočila vrednih imamo še več ko eno- ali dveletnic. Morebiti ne bo neprimerno, ako jih razdelimo na zelišča in lesnate rastline ter za zdaj le o prvih kaj več spregovorimo. In ker vertnarski zapisniki tudi te navadno delijo na praproti, trave, čebulje, gomoljnata in druga želišča, hočemo tudi mi se deržati te delitve.

Neketere praproti so zavoljo svojih prelepo razrezanih listov za cerkvene pušljece izverstno porabljive; zlasti:

Adiantum pedatum, iz severne Amerike, raste najbolje v resnati z mahom poraščeni zemlji na nekoliko senčnatih krajih. Množi se z deljenjem zgodaj spomladi.

Aspidium aculeatum in *angulare*, dve jako krasni domači praproti, ki se množite kaker prejšnja in naslednje.

Asplenium Filix foemina se imenuje tudi *Athyrium Filix femina* ter je jako lepa praprot, ki se more v posode vsajena tudi po zimi rabiti, ker se ohlani zelena.

Blechnum spicatum, lepa praprot sè suličastimi peresi.

Cystopteris fragilis dela jako gizdave šope ter raste najbolje v peščenih mokrotnih tleh.

Osmunda regalis, kraljevska grozdna praprot, ima plodila v podobi rumenkastih kroglic v velikih lateh na koncu vejic, kar daje tej praproti prav posebno podobo. Od majnika do kimavca se vidi v svoji polni lepoti. Raste najbolje v vedno svežih, rahlih, z mahom pokritih krajih.

Polystichum Filix mas raste v navadni redivni zemlji, najlepše v senčnatih krajih.

Scolopendrium officinarum, jelenji jezik, ima 20 do 40 centimetrov dolga, nerazrezljana peresa, ki se ohranijo od enega leta do drugega.

Struthiopteris germanica, nemška štrucja praprot, tako imenovana zato, ker ima vejice štrucjim peresam podobne, ki pa po zimi odmerjo in spomlad zopet poženo.

Mnogoletne trave se priporočajo za cerkvene pušljece te: *Arundo Donax variegata*, terst z lepo belo pisanimi peresi,

hoče imeti dobro, peščeno, glinasto zemljo, množi se z deljenjem in s potikljeji. Za poslednji način se jemljo meseca rožnika veriški velikih stebli ter polože ali postrani zapičijo v gorko gredo in s čistim peskom pokrijejo. Ta pesek mora biti vedno vlažen in obsenčen. Iz kolenec se pokažejo kmalu mladice, ki se ločijo, berž ko so okoreninjene ter v gorko gredo ali v kahle pikirajo, kjer se derže pod steklom in obsenčene, dokler so dosti krepke, da se morejo vun presaditi. Po zimi se ta prelepa trava nekoliko sè suhim listjem in slamo opaži.

Élymus arenarius ima trakasta z nekakim močnatim prahom pokrita belkasta peresa in voljnodlačne klasove.

Eriáanthus Ravénnae, velika prekrasna cukerna trava, ima jako lepe prvotno vijolične, pozneje, ko se bolj stisneje, svilnato sivo-belkaste lati, ki se pa le v južnih krajih, pri nas v Dolormaciji in morebiti v hervaškem primorju popolnoma razvijo. Množi se po mladikah spomladi, ali tudi po semenu, ki se sušča ali malega travna vseje v gnojno gredo.

Eulália japonica zlasti *zébrina*, poslednja ima precej široka svitlo zelena, počez zlato-rumeno pisana peresa. V merzlih krajih se mora pozimi opaziti z listjem in slamo.

Gynerium argenteum, velikanska trava, s Paragvajskega v južni Ameriki doma zdaj po gosposkih vertih že sploh razširjena. Sreberno-bele svilnato svitle lati se rabijo tudi suhe za tako imenovane Makartove pušljece. Najbolje raste v suhi peščeni zemlji; ali poleti potrebuje vendar silno dosti vode, po nekoliko kangelj vsaj enkrat na teden, če mogoče ogrete, in skerbeti je da pride tudi globoko v zemljo. Množi se ali po setvi v gnojno gredo svečana in sušča, kar daje moške in ženske rastline, ali pa po mladikah ženskih rastlin, moške namreč nimajo tako velikih in lepih lati. *Gynerium argenteum* ima več raznih verst, ali razlike so čisto majhine. Nekoliko različniše podobe je pa *Gynerium jubátum*, ki se vpeljuje v poslednjem času in še nad onega povzdiguje.

Stipa pennata, ena najimenitniših trav za pušljece, ki je raste zlasti mnogo po kaspjskih stepah na Ruskem. Prelepe dolge bele rosine te trave se na daleč svetijo, celo po noči, v vetru kimajoč mimogredočemu popotniku kaker strahovi. Dobro se ponaša le na lahkih, suhih, kamenitih ali peščenih tleh v prostem zraku in mnogi gorkoti. Rosine se razvijo in dozore od

majnika do rožnika. Seje se od malega travna do malega serpana. Seme kali včasih še le drugo leto; mej tem ga ni smeti čisto nič motiti, tudi zalivati ne; le za to je treba skrbeti, da se kak plevel ne zaredi nad njim. Množi se tudi po deljenju, kar se pa rado ponesreči. Dokler se deli vkoreninijo, naj bodo pod steklom v posodah z dobrim odvodom, ter se le malo ali nič ne zalivajo.

Čebulj n a t e in podobne vertne, posebnega priporočanja vredne rastline so zlasti te:

Alstroemeria (beri: „aljstremérija“, imenuje se tako po švedskem botaniku baronu A. Alstroemer). Aljstremერიე so doma s Čilenskega. Spadajo mej „amaryllideae“ pa ne delajo čebulje temuč le mesnate korenine. Zahtevajo na pol senčnato mesto in lahko, prepuščajočo perst. Korenine morajo biti 30 do 50 centimetrov globoko. Po zimi jih je treba v velikem mrazu pokriti z listjem. Cveto prav čedno od rožnika do kimavca. Razločuje se *A. versicolor* in *aurantiaca*.

Amaryllis Belladonna ima na pol metra in še višjih steblih po 8 do 12 cvetov rožne, erdeče ali bele barve; perje požene še le pozneje. Ljubi suha tla in po zimi dobro pokrivalo. Množi se kaker sploh čebulj nate rastline, po mladih čebuljicah.

Asphodelus (beri: „asfódelus“) *ramósus* in *luteus*, prva cvete belo, druga rumeno majnika in rožnika. Gomolje te rastline so stari Gerki vživali in, da ne bi mertvim živeža manjkalo, so jih sadili tudi na grobe. Rastejo brez obene postrežbe po 1 meter visoko.

Camassia esculenta (beri: „kamásija eskulénta“) iz severne Amerike, cvete od rožnika do malega serpana pepelnato-plavo ali vijolično-plavo. Škodi ji prevelika mokrota.

Convallária majális, šmárinica. Po vertih imajo razen navadnih šmarinic tudi polnocvetne in rožnobarevne in take z belo obrobjenimi ali belo pisanimi peresi. Množe se jesen z deljenjem vsake tri ali štiri leta. Ljubijo peščeno glinasto zemljo in senco.

Frittilária imperiális, „cesarska krona“, jako znana prekrasna rastlina z erdečimi ali rumenimi cveti visečimi na verhu stebela pod šopom zelenih peres. Presajajo se le na tri ali štiri leta; tedaj se ločijo mlade čebuljice od stare ter rabijo mlade za množenje. Zahtevajo prost sončnat kraj in lahko, tečno

in globoko, pa ne ravno kar gnojeno zemljo. Dobro se da rabiti tudi *Frittilaria Meleagris*, ki hoče mastna, sveža tla in senčnato mesto.

Fúnkia (tako imenova po nekem učitelju v Dessau, Ljudoviku Filipu Funke) *coerulea*, *albo-margináta*, *Sieboldii*, *alba lancifolia* itd. Fúnkije so japonske cvetlice z lepim perjem in navadno plavimi, plavkastimi ali belimi cveti. Rastejo zlasti lepo v nekoliko senčnatih krajih, ali varovati jih je treba polžev, ki so pravi volkovi na te rastline. Množe se po deljenju zgodaj spomladi ali jesen, ko perje povene. Primerne so tudi za kahle, zlasti tisti spremeni, ki imajo široko ali belo pisano perje.

Gladiolus, mečič ali Matere božje rokavci. Že navadni divji mečič je lepa cvetlica za pušljece jako porabljiva, kaj še le razni vertni spremeni, ki jih je skoraj brez števila. Navadnemu domačemu najpodobniši je *Gladiolus byzantinus*, le da ima večje cvetje živejše barve. Cvete že majnika in rožnika, kaker oni. Posebnega priporočila vreden je *Gladiolus Colvilli* s precej velikimi cveti, ki se sadi jesen in po zimi dobro zapaži z listjem, slamo itd. Cvete rožnika in malega serpana, pa se da tudi priganjati. Tudi *Gladiolus ramosus*, ki ima mnogo spremenov, cvete zgodaj ter se mora saditi sušca ali že jeseni ter dobro pokriti. Pri nas so te verste mečiči letos cveli za binkošti. Proti koncu malega serpana in velikega serpana cvete *Gl. Brenchleyensis*, ki je eden najlepših, kar bleščeče barve, pa se dobi primeroma ceno, ker se po mladih čebuljicah jako lahko in obilo množi. Zlasti mnogo spremenov ima *Gl. gandavensis*, tako imenovan po mestu Gandavum t.j. Gent v Belgiji, kjer so ga zredili. Sadi se lahko jesen, pa se mora potem čez zimo dobro pokriti; navadno pa se sadi spomladi in poleti ter cvete potem prej ali potlej od malega serpana do vinotoka ali listopada. Pod imenom *Gl. hybridus perrennis* se ponujajo v poslednjem času razni lepi spremeni, ki zderže zimo brez pokrivala, ali do zdaj so še dragi.

Hemerocallis (beri: „hemerokállis“) *flava*, *fulva*, *graminea* in *Middendorffii*, dnevne lilije, prva je pomarančeve barve in lepo dišča, cvete majnika in rožnika; druga je bolj erjavkasta in brez dišave, pa ima neketere lepše spremene, zlasti polnocvetni se v sredi škerlatno erdečimi cvetnimi peresi in *Kvanso* s pisanim perjem in zelenkasto rumenimi polnimi cveti, cvete malega serpana; *graminea* ima še večje rumene dišeče cvetlice in cvete

majnika in rožnika; najlepša pa je poslednja, ki cvete ob ravno tem času zlato-rumeno. Množe se vse po deljenju.

Hyacinthus cándicans cvete za veliki šmarin na visokih steblih. Posamezni cveti, viseči beli zvončki, stoje nekoliko preredko, zato so te rastline lepše videti, ako jih je več skupaj. Človeške postrežbe skoraj ne potrebujejo; plode se po mladih čebuljah, pa tudi semena dajejo obilo. Neketere čebulje poženo kimavca meseca še drugo steblo ter cveto za mali šmarin ali ime Marijino.

Iris germanica, *hispanica*, *anglica*, nemška, španska in angleška perúnika. Vse tri se dobe v raznih spremenih in rastejo in cveto brez postrežbe prva in druga majnika in rožnika, tretja nekoliko pozneje rožnika in malega serpana. Prva ima debele korenine, druga in tretja pa čebuljice, ki se sade vinotoka in listopada. Druga se imenuje tudi *Iris Xiphium* (beri: „ksífium“ t. j. mečič), tretja pa *Xiphioides* t. j. mečiču podobna perunika. *Iris spectabilis* ima večje cvete kaker *Xiphium*, kateri je sicer podobna; cvete rožnika ter je znamenita po svoji barvi. Za najlepšo peruniko velja *Iris susiána*, ali jako težavna je. Najboljše je v jeseni jo saditi k znožju kakega proti jugu, ali jugozahodu obrnjenega zidu v lehkó, suho in prepuščajočo zemljo. Po zimi potrebuje dobre odeje. Cvete majnika ali rožnika. Cveti so veliki, na prvi pogled sivi; ako se oglednje od bliže, pa se pokažejo na sivi podlagi vijolične pike in mrežaste pise; tudi brada na unanjih listih je vijolična, ravno tako mala srednja listka. Po tej posebni barvi imenujejo to peruniko „gospo v žalosti“. Ena izmej najlepših, v podobno žalostnih barvah cvetoča je tudi *Iris iberica*; tudi ž njo se ravna kaker s prejšnjo, dasi ni tolikanj težavna. Naposled se more priporočati tudi *Iris púmila*, pritlična perunika, ki ljubi suha tla in celo na starih zidovih raste. Cvete malega ali velikega travna temno-vijolično, nebno-plavo, belkasto ali rumeno. Priporoča se zlasti, ker se da priganjati in cvete v gorki izbi že o božiču ali novem letu. V ta namen se jih vsadi konec vinotoka preden začne zmerzovati v kahlo z dobro sperhnelo gnojno zemljo s tretjino peska pomešano, koliker jih more ena poleg druge, dobro zalije, najprej v hladno hišo in potem v gorko izbo postavi. Ko se razcveto, naj se denejo zopet na hladno, da cveto delj časa, v cerkev torej.

Isméne caláthina ali *Pancrátium narcissiflorum*, narcisi podobna, prijetno dišeča cvetlica, ketere čebulje se jesen, ko slana

peresa zamori, izkopljejo in do spomladi na suhem kraju hranijo, kjer ne zmerzuje.

Lilium candidum, navadna bela lilija, se množi po mladih čebuljah, ki se ločijo, ko stebila orumene, konec julija in avgusta meseca; nato se morajo stare kaker mlade precej zopet vsaditi in sicer globoko, ker poganjajo korenine tudi iznad čebulje. Po lilijah se pase neka prav ostudna žival, ki perje in cvetje zgloje in sè svojim blatom zamaže, to je larva nekega hrošča *Lema merdiger*. Zoper njo ni druge pomoči, kaker pridno obirati vsako jutro. Odrezane in v vodo postavljene ostanejo lilije dolgo sveže in večji popki se razcveto. Žal, da je duh za mnoge prehud in je treba torej previdnosti, ako se hoče rabiti v cerkvi. Mej raznimi drugimi lilijami se zlasti povzdiguje *Lilium auratum*, zlatotračnica, ki je vže tudi v neketerih različnih spremeni razširjena po gosposkih vertih. Cvete belo z rumeno piso po dolgem na vsakem cvetnem peresu (pri nekem spremenu je ta pisa erdeča) rožnika ali malega serpana, včasih tudi prej ali pozneje. Zlasti v posodi se da prignati, da cvete že majnika. Čebulje godne za cvet se kupijo jeseni ter vsade v kahle, ki so bolj visoke kaker široke, tako da pride čebulja nekako v sredo posode, to je, da ne seže do verha. Najboljša je resna zemlja s peskom in starim govejim gnojem s pašnikov pomešana. S tem se napolni posoda do polovice in vsadi čebulja tako, da je pol stoji nad zemljo; potem se postavi v klet, kjer ostane do prosinca. Po novem letu se vzame najprej v hladno izbo in ko začne poganjati se nasuje okrog nekoliko nove zemlje in to večkrat, dokler je posoda polna, pa tako, da poganjek vedno viden ostane. Ko je v hladni izbi na svitem kraju po mnogem zračenju poganjek pedanj dolg, se vzame v toplo izbo, kjer po tem hitro raste. Tedaj potrebuje večkratnega tekočega gnojila z razpuščenim govejim gnojem, roženimi steržinami itd. Podobno bi se dalo ravnati tudi z drugimi japonskimi lilijami, kaker zlasti z *Lilium speciosum* ali *lancifolium* ter njegovimi spremeni, z *Lilium Brownii*, *longiflorum*, *Harisii* itd. Poslednja ima velike dolge, čisto bele cvete, ki se odpro 3 ali 4 tjedne, preden ketera koli druga lilija; dostikrat požene še drugo steblo, preden je prvo ocvelo in celo mlade čebuljice cveto že prvo leto. Pri J. C. Schmidtu v Erfurtu se bodo od srede listopada nadalje dobivale te verste čebulje po 2 marki ena, Weyringer's Nachfolger na Dunaju jih ponuja pa po 2 gl. — Najmenj truda in skerbi

prizadeva *Lilium croceum* t. j. naša domača erdeča (ali pomarančeva) lilija se svojimi spremeni, kaker *L. umbellatum*, *fulgidum*, *fulgidum magnificum* itd. *L. umbellatum* je morebiti najlepša erdeča lilija. Njeni posamezni cveti sicer niso ravno veliki, pa jih je po 50 do 100 na enem stebłu. V kahli se da se zmerno toploto prignati že malega travna, da cvete, na prostem cvete rožnika. Brez velike težave se goje na vertih tudi *Lilium Martagon*, *chalcedonicum* (za pušljece posebno izverstna), *tigrinum*, *pseudotigrinum*, *Leichtlini*, *haematochroum*, *Humboldtii* itd. Mnoge druge so težavniše ter se goje rajši v posodah, kaker *monadelphum*, *Szovitsianum*, *Washingtonianum* itd. Kedor bi hotel za lepoto hiše božje kaj prav posebnega storiti, bi se naposled lahko poskusil z velikansko lilijo, *Lilium giganteum* ali *cordifolium*. Ta lilija ima zdolaj velika peresa serčnate podobe, steblo zraste do tri metre visoko in prinese 10 do 15 velikih cvetov od zunaj zelenkasto bele, od znotraj vijolično zamite barve. Cvete malega in velikega travna. Za cvet godne čebulje prodajajo vertnarji po 5 gld. Za naš namen bi bile potrebne vsaj dve, ki bi se vsadile v velike kahle ali lesene keblce. Zemlja, ki ji služi, je resna z listno in vertno pomešana, tudi s peskom in kamenjem vmes. Vsadi se tako, da ostanete dve tretjini čebulje nad zemljo. Ljubi senco, ne pa mokrote, zato mora imeti voda dober odtok. Cvete samo enkrat in potem odmerje; ali mlade čebuljice dorastejo v dveh ali treh letih.

Morača chinénsis, tudi *Pardánthus chinénsis* imenovana, spada k perunikam in cvete obilo malega in velikega serpana. Po zimi potrebuje nekoliko odeje.

Muscári moschátum (beri: „muskári moskátum“) cvete neznatno, zelenkasto-rumeno, sušca in malega travna pa se goji zovoljo nenavadno prijetne dišave celo v posodah. Množi se po mladih čebuljicah.

Pancrátium illyricum cvete lepo belo majnika in rožnika, ali je nekoliko težavna rastlina. Vsadi naj se jesen na suh kraj, proti severu zavarovan, le tako globoko, da se bo vrat čebulje vun videl. Zemlja bodi za to nalašč pripravljena iz 2 delov listne, 2 resne, 1 gnojne persti in 2 delov ostrega peska. *Pancrátium speciosum* pa se bolje goji v posodah v izbi. Presaja se spomladi.

Polyánthes tuberósa. Kedor hoče to rastlino v cvetju imeti, mora vsako leto v novič kupiti godnih ameriškanskih čebulj, ki jih prodajejo vertnarji po 20, 25 do 30 kr. Cveto le prvo leto.

Mladih čebuljic narede sicer silno dosti, ali pri nas jih neki ni mogoče nadalje rediti, da bi bile kedaj godne za cvet. Pač pa se to godi v veliki meri na južnem Francoskem okolu Nice in v Dolomaciji bi se menda ravno tako dalo. Glede cveta so tuberoze jako svojeglave. Kedor bi hotel vsaj dva na enkrat imeti, si mora že kaj več čebulj preskerbeti; cveto namreč zdaj ena zdaj ena od rožnika do pozne jeseni in poslednje v kahlah tja do božiča in novega leta. Sicer bi pa tudi ne bilo svetovati, da bi se jih kaj več naenkrat postavilo na oltar, ker imajo, kaker smo vže omenili, sicer jako prijeten, ali silno močan duh.

Polygonatum vulgare in *multiflorum*, kačje šmarinice, za vence in pušljece jako pripravne rastline. Po vertih se nahaja perva tudi z rožnobarevnimi cvetki in polnocvetna po mandeljnih dišeča. Množi se po deljenju konec poletja ali spomladi.

Tritoma uvaria grandiflora, prekrasna cvetlica iz južne Afrike, zdaj že precej razširjena po gosposkih vertih. Človek kar obstoji, ko jo zagleda, tako lepa je, zlasti če jih je več skupaj. Izmej travnatega šopa se vzdigujejo gola stebila z velikimi iz visečih podolgovatih cvetkov sestavljenimi spod rumenimi, više lepo erdečimi klasovi, kaker goreče baklje. Kaj tako posebnega za cerkvene pušljece ni lahko najti. Množi se po deljenju jeseni ali spomladi. Po zimi je treba odeje zoper mraz in mokroto. Še lepša in večja je neki *Tritoma nobilis*, ravno tako tudi *Tritoma Mac Ovani*, ki cvete bleščeče rumeno. Ko novino ponuja Weyringer's Nachfolger *Tritoma uvaria grandiflora spectabilis* sto zern poldrugi goljdinar, porcijo po 15 kr.

Túlipa Gesneriána. Perve tulipe tega imena so prišle leta 1559 iz Male Azije v Evropo, kjer so se kmalu sploh priljubile. V 17. stoletju so ljudje v resnici noreli za temi cvetlicami; ena sama čebulja se je prodala za 3 ali 4 tisoče goljdinarjev in še dražje. Da je bila to prava in resnična norost, bo dandanašnji vsakedo priterdil; ali da niso tulipe v resnici lepe, ne bi bile ljudi iz uma spravile. Najimenitniše so bile pozne prostocvetne na belem vijolično ali rožno pisane (*bijbloemen* beri „bájblúmen“); za njimi so prihajale tudi prostocvetne na rumenem razno pisane (*bizarden*). Zdaj ponujajo harlemski čebuljarji 100 čebulj v ravno toliko najizverstniših sortah prvih ali drugih za 8 goljdinarjev, 100 čebulj v 13 sortah za 4 gld., ravno toliko mešanih (*in Rummel*) za 1 gl. 80 kr., avstrijski vertnarji pa prodajajo mešane po 5, 6 ali 7 kr. čebuljo. Zgodnje prostocvetne cveto v naj-

razniših bleščečih, pa tudi v temnih, mrtvih barvah; morejo se v posodah priganjati, ali pa tudi na vertu natornemu razvitku prepustiti. Posebno pa se priporočajo za naš namen polnocvetne tulipe, ki so tudi zgodnje, srednje in pozne ter v raznih svetlih in temnih barvah cveto. Cveti so namreč večji ter se tudi bolj dolgo ohranijo, kar velja tudi o drugih polnocvetnih cvetlicah v primeri s prostocvetnimi. — Velike cvete posebno čudne, zvežene oblike ima *Túlipa turcica*, „papagajska“ ali „monstrozna tulipa“, ki se le na vertu goji; najboljša za priganjanje pa je *Tulipa suaveólens* ali *Duc van Thol* in *Tournesol* (poslednja vender ne za našo rabo, ker je celo premajhina). — Posebno lepa, kaker pravi nekedo, kraljica mej tulipami, je neki da *Tulipa Greigi*, ki so jo še le poslednja leta vpeljali iz Turkeстана; F. C. Heinemann v Erfurtu jo ponuja po 65 kr. čebuljo.

Do tu naštete čebuljate in podobne rastline spadajo vse v razred lilij. Tu pristavljamo pa še neketere druge iz oblic ali gomoljev rastoče, ki se morejo na vertu gojiti.

Anemóne coronária, jako imenitna cvetlica, ki cvete v najrazličniših prekrasnih barvah s prostimi ali polnimi cveti. Krem-peljčasti gomolji se sade najbolje jeseni od srede kimavca do srede vinotoka v rahlo sè starim govejim gnojem dobro pomešano zemljo 6 do 8 centimetrov globoko in kakih 15 centimetrov vsaksebi. Po zimi potrebujejo dobre odeje, ki se mora pa odložiti, keder le vreme pripusti. Sade pa se lahko tudi spomlad, ali ne cveto tako lepo kaker jesenske. Berž ko se razcveto ali ko so še popki odrezane cvetlice se derže v vodi precej dolgo, kar jih dela pripravne za pušljece. Pa tudi razne druge anemóne bi vtegnile ravno tako dobre biti za to rabo, tako *Anemone Pavonina*, *stelláta*, *élegans*, *vitifolia* in zlasti *japonica* z belocvetnim spremenom *Honorine Jobert*.

Boussingaultia baselloides (beri: „busengóljcija bazelóides“, tako imenovana na čast slovečemu kemikarju, rastlinskemu fiziologu in agronomu Boussingault). Busengóljcija je plezavka, ki jako hitro raste, pa še le od kimavca na dalje cvete. Cvetje je majhino, belo, prijetno dišeče. V gorkih krajih ostanejo gomolji čez zimo brez odeje, drugod jih izkopljejo, ko slana zamori steblo in v kleti v pesku ali suhi persti hranijo čez zimo. Sade se potem konec malega ali v začetku velikega travna. V suhem vremenu jih je treba poleti obilo zalivati. Množe se po deljenju; vsaki kosec gomolja se more vsaditi posebej, vsaki se bo prijel.

Canna indica (beri: „kánná índika“), cvetlični terst, „frutílja“. Ta lepa rastlina se goji semtertja zaradi semena, černih kroglic, ki se rabijo za rožne vence (paternoštre). Ali izverstna je tudi za lepoto hiše božje tako po svojem velikem perju, kakor po živo-barevnem cvetju. Pri stariših spremenih so posamezni cveti v primeri s perjem sicer precej majhini, ali ker jih je več vkupaj v šopičih, se vendar že od daleč vidijo ter so za pušljece jako pripravi. Novejši spremeni imajo mnogo večje cvetje erdeče, pomarančeve ali rumene barve. Pomarančevo cvete n. pr. *Annei rubra*, erdeče pomarančevo *Gloire de Toulon*, rumeno *Premice de Nice*, rumeno z erdečimi pikami in pisami *Le tigre*. Poslednja je nizka, začne zgodaj cvesti in obilo semena prinaša. Posebno lepo, veliko, živo erdeče cvetje ima *Iridiflora Nutoni*, ki tudi jako bogato cvete, semena pa menda ne rodi nič. Morebiti najlepša mej vsemi je *Canna iridiflora Ehemanni*, ki se razraste v košat germ z velikanskimi svetlo zelenimi peresi in velikim posebno lepo erdečim cvetjem. Podobna ji je menda še novejša *Guttermanni*, ki jo letos prvič ponujajo avstrijski vertnarji, Weyringer's Nachfolger po 2 gld. koren, W. F. Niemetz v Temešvaru pa po 60 kr. (pa zato ni misliti, da so Weyringerjevi koreni boljši od Nemčevih). — Pri nas so kane že marisiketero zimo zunaj prebile brez obene odeje; zato mislimo, da bi prebile dobro odete tudi v bolj merzlih krajih. Vender se navadno izkopljejo, ko začne zmerzovati ter na suhem, kjer ne zmerzuje prezimijo. Perje se jim poreže, stebila pa puste. Spomlad se koreni razdele na toliko kosov, koliker imajo poganjkov ter vsade najprej v posode ali v gnojno gredo, pa ne zalijo, dokler ne začno rasti. K rasti jih namreč pripravi gorkota, mokrote imajo za nekaj časa že v sebi, mnogo zalivanje bi jih le zamorilo. Poleti pa potrebujejo kajpada jako mnogo vode. Jesen se lahko presade v posode in tako se ohranijo pod streho zelene do novega leta ter se morejo rabiti ob adventnih in božičnih praznikih v cerkvi. Neketeri spremeni, ki ne zrastejo preveliki, bi se vtegnili tudi cel čas v posodah gojiti, kakor *Le tigre*. *Souvenir de Charles Huber* in drugi pritlikovci.

Dahlia variabilis, imenovana tudi *Georgina*. — Perve georgine so prišle iz Mehika v Evropo leta 1789. To so bili trije prostocvetni spremeni, ki jih je podaril ravnatelj rastlinslovskega verta v Mehiku, Cervantes, ravnatelju takega verta v Madridu. Poslednji, duhovnik Cavanilles (beri: „Kavaniljes“) je

rastlino popisal ter ji dal po švedskem rastlinoslovcu Andreju Dahl ime dálija. Pod tem imenom je prišla leta 1804 v kraljevske verte na Angleško in potem na Francosko v Pariz in Monpeljé. Ob tem času je prinesel Aleksander Humboldt novega semena iz Amerike in profesor Wildenow v Berlinu je dal rastlini sedanje navadno ime georgina poln peterburškem profesorju Georgi. Vertni nadzornik v Karlsruhe Hartwig je neki perve polnocvetne georgine zredil; pozneje se je to posrečilo v Berlinu in okolu 1819 v Erfurtu. Od tedaj poriva in spodriva en spremen drugega in poleg polnocvetnih goje zdaj vnovič tudi prostocvetne, ki se sušca meseca v posode vsejane in, ko odrastejo, presajene kaj lahko iz semena zrede, da cveto že prvo leto. Lepe so tudi te, vender za našo rabo menj pripravne, ker prehitro vvenejo, dosti prej od polnocvetnih. Poslednje se množe navadno le po deljenju, ali paziti je na to, da mora vsaki koren imeti nekoliko stebila, ker poganjki od tod prihajajo, ne iz oblice kaker pri krompirju. Razločujejo se visoke velikocvetne in drobnocvetne ali liliputne, in pritlične, ki so tudi ali velikocvetne ali liliputnice. Poslednje se dajo tudi v posodah gojiti, celo na oknih kaker druge izbnice. Georgin pač ni treba še le priporočati; vsakedo ve, da je malo cvetlic, ki bi se mogle glede na cerkveno porabo ž njimi le od daleč primerjati.

Pilogyne suavis, plezavka, v marisičem busengoljčiji podobna. Cvete konec majnika z belimi jako prijetno dišečimi grozdki; poglavitno ceno pa ji daje lepa rast in krasno bleščeče temno zeleno perje. Za našo rabo bo zlasti rastoča v posodah.

Ranunculus (beri: „ranunkulus“), anemoni podobna in negdaj ravno tako ali še bolj imenitna cvetlica rodu naše navadne zlatice. Krempeljčasti korenčki se dajo dolgo suhi hraniti ter se morejo kupiti pri vertnarjih skozi celo leto. Razločujejo zlasti perzijske (*asiaticus*) in turske (*africanus*) ranunkeljne; poslednji so primerniši za naš namen. Goje se kaker anemone.

Naposled hočemo še nekoliko drugih zelnatih mnogoletnic prav na kratko omeniti in priporočiti.

Achillea Ptármica fl. pl. polnocvetni erman, se rabi pogosto za pušljece in mertvaške vence. Posebno lepo stoji v pušljecih *Achillea rósea*, rožnobarevni erman, ravno tako *Achillea tomentosa*, ketere živo rumene cvetlice se dajo v senci posušiti za suhe pušljece.

Aquilégia vulgaris, orlca. Ta lepa rastlina se nahaja po vrtih v raznih barvah, tudi polnocvetna, in taka z rumeno marogastim perjem. Jako lepe so tudi *siribica*, *alpina*, *fragrans*, *juncunda*, *canadensis*, *chrysantha*, *Skinneri* itd. Sejejo se orlice od malega travna do rožnika ali tudi berž ko seme dozori na senčnato gredo. Seme kali še le drugo spomlad.

Aster Amellus, *bicolor*, *caespitosus*, *floribundus*, *formosissimus*, *formosissimus grandiflorus*, *multiflorus*, *Novae Angliae*, *roseus*, *reptans*, *versicolor*, *tenuifolius*, *pendulus*, *turbinellus*, *Tradescantii* itd. Vse to so izverstno lepe mnogoletne astre, ki cveto od velikega travna do listopada, nekatere prej, nekatere poznej. Večinoma se dajo cvetoče presaditi v kahle, pa tudi za pušljece so nepresegljive. Množe se po deljenju.

Béllis perennis fl. pl., sploh znana polnocvetna marjetica, za majhine pušlječke prav pripravna; pa imajo nekateri spremeni tudi jako velike cvetlice, tako n. pr. *Goliath*, *Nuptialis*, *Oculus veris*, *Prince of Wales maxima*.

Biota latifolia, *commixta*, *corymbosa*, mnogoletnim astram podobne amerikanske cvetlice.

Boltonia glastifolia in *asteroides*, ravno tako.

Calimeris incisa, ravno tako; doma iz Sibirije.

Campánula nobilis, *nobilis alba*, *glomerata fl. pl.*, *glomerata speciosa*, *celtidifolia*, *macrantha*, *pyramidalis*, *persicaefolia*, *grandis*, *grandiflora*, vse prekrasne mnogoletne zvončnice.

Chrysánthemum indicum, znane prekrasne cvetlice pozne jeseni, z nepreštetimi spremeni, ki se vedno še množe in eden drugega spodrivajo. Posebno krasni so velikocvetni kitajski in japonski krizantémi. Najpoznejši se cvetoči presade v posode, kjer zavarovani pred mrazom na dalje cveto vse do novega leta ter še o božiču lahko lepotičijo hišo božjo. Množe se po deljenju spomlad.

Delphínium grandiflorum, *hybridum*, *Hendersónii*, *formosum*, *azúreum fl. pl.*, *Barlowii*, *nudicaule*, mnogoletni ostrožniki, razno plavo ali višnjevo, poslednji (*nudicaule*) škerlatno-pomarančevo erdeče cvetoči.

Diánthus caryophyllus, navadni vertni nagelj. Ta plemenita cvetlica ne potrebuje nobenega priporočila. Nagelj zderži najhujšo zimo, le pozni spomladni mrazi mu vtegnejo škoditi. Vsaka setev da poleg mnogih prostocvetnih ali sicer malovrednih tudi lepo število polnih in posebno lepih cvetlic. Poleg navadnih

vertnih se priporočajo *Dianthus plumarius*, péрни nagelj, zlasti škotskega spremena (*scoticus*), dalje *Dianthus barbatus*, *hispanicus*, *semperflorens* in *superbus*, posebno tudi eno- in dveletni *Dianthus chinensis* sè spremenom *Heddewigii* in drugimi.

Dictamnus Fraxinella, jako lepa rastlina, ki divja raste po naših krajih, pa je vredna, da si jo vsadimo na vert, zlasti velikocvetni spremen: *grandiflorus*.

Dielytra spectabilis. To lepo rastlino je imenoval neki Barkhausen *Dicentra* t. j. dvosrednica; sloveči De Candolle pa jo je imenoval v svojem „Systema naturale“ *Diclytra*, ali to je najberž tiskarna pomota namestu *Dicentra* — stavec je bral rokopisni *e* za *l*, *n* pa za *y*, kar je pri hitri pisavi lahko mogoče. Drugi pa mislijo, da je De Candolle zapisal *Dielytra* ter je namestu *e* po tiskarni pomoti *c* prišel v knjigo. *Dielytra* bi bilo iz *di* (dvo-) in *elytron* (ἐλντρον), kar pomeni zavitek ali nožnica. Naj si pa bo to tako ali tako, rastlina ima dandanašnji vsa tri imena: *dicentra*, *diclytra* in *dielytra*; poslednje je menda najnavadniše. Cvete od malega travna do rožnika, pa se da jesen v posode vsajena in na zimo najprej v hladno, potem čez 4 tjedne v kurjeno izbo postavljena prignati, da se razcvete že svečana. — Menj znani pa vender priporočila vredni ste *Dielytra eximia* in *formosa*.

Gaillardia (imenovana po nekem prijatelju rastlinoslovja, Gaillard de Charentonneau) *picta* in *lanceolata*, čedne, za pušljece pripravne cvetlice; prva se množi po semenu in cvete že prvo leto, druga navadno po mladikah in potikljejih.

Gypsóphila paniculata, *Stevenii* in *scorzonerifolia*; zlasti prva je za pušljece, tudi suhe, izverstna rastlina, ki se množi po semenu in po deljenju.

Hesperis matronalis, zlasti *candidissima* in *flore albo pleno*, posebno zvečer jako prijetno dišeče, za pušljece prav pripravne rastline. Polnocvetna se množi po deljenju od malega serpana do kimavca, ostale po semenu, ki se seje na prosto od malega travna do malega serpana.

Hoteia japonica, lepa rastlina, cvete rožnika in malega serpana, pa se da prignati že sušca in malega travna. Podobna ji je *Astilbe rivularis* in naša domača *Spiraea Aruncus* (osladje).

Lathyrus latifolius, *rotundifolius*, *grandiflorus*, *cirrhusus*, mnogoletni grahor, prvi se seje, ali seme kali včasí še le čez eno leto; ostali se množe po deljenju. Cveto lepo erdeče.

Lupinus polyphyllus in *macrophyllus*, mnogoletni volčji bob z lepim perjem in cvetjem, za velike pušljece jako pripravne rastline.

Lychnis chalcedonica, *viscaria*, *fulgens*, *Haageana*, *grandiflora*, *Sieboldi*, *Preslii* itd. nageljnomo podobne, lepo erdeče ali tudi bele cvetlice.

Lythrum Salicaria, cvete v dolgih klasovih lepo erdeče, raste na prav mokrotnih tleh, posebno ob vodah. Jako lep je tudi *Lythrum virgatum*, ki ne potrebuje toliko mokrote.

Mimulus cardinális, *luteus*, *speciosus* (*quinquevulnerus*), *rubinus* (*quinquevulnerus maximus*), *variegatus*, *cupreus*, *tigrinus* (*hybridus*), *Tilingi*, *Neuberti*, *nobilis*, *regalis grandis* itd. Razen „*Neuberti*“, ki je polnocveten, se množe mimuli po semenu ter cveto že prvo leto. Najbolj se priporoča *tigrinus* ali *hybridus*, ki daje najrazličnejše barve in pise.

Myosótis palustris major, *alpestris*, *dissitiflora*, *azorica*, spominščice, jako priljubljene cvetlice. Perva se množi po deljenju, potrebuje dosti mokrote; ostale po semenu.

Paeónia officinalis, *paradoxa*, *tenuifolia*, *albiflora* itd. z raznimi spremeni; binkoštna roža, potonika. Te prelepe cvetlice so jako krepke in ne potrebujejo skoraj nobene postrežbe. Množe se po deljenju jeseni, ali že velikega serpana. Pri tem je gledati nato, da ima vsaki kos svoje oko ali poganjek, sicer ni nič iz njega.

Pentástemum campanulatum, *diffusum*, *digitalis*, *pubescens*, *heterophyllum* itd. Ta cvetlica se piše navadno *Pentstemum* ali *Pentstemum* ter je jako lepa in priporočila vredna. Večinoma zderže zimo pod nekoliko odejo. Le neketere verste so bolj občutljive, da se morajo pod streho prezimovati n. pr. *Taffrayanum*. *Hartwegi*, *hybridum* itd. Množe se po semenu in potikljejih.

Phlox perennis ali *hybrida*, *ovata* idr. se množe navadno po deljenju in potikljejih. Za pušljece jako izverstna cvetlica.

Potentilla atrosanguinea, *hybrida*, *nepalensis*, *grandiflora*; poslednja cvete rumeno, perve tri razno erdeče.

Primula elatior in *Auricula*, za pušljece ob pomladanskih nedeljah in praznikih kaj čedne cvetlice, zlasti poslednje.

Pyréthrum róseum, lepa in dolgo cvetoča rastlina, neketerim astram podobna; cvete majnika belo, rožnato ali škerlatno erdeče, prosto ali polno. Polnocvetni spremeni se množe po deljenju.

Rudbeckia Drummondii, *purpurea*, *speciosa* itd. čedne mnogoletnice iz severne Amerike.

Solidago canadensis, *sempervirens*, *virgaurea*, *grandiflora* itd. cveto rumeno v klasnatih grozdeh od rožnika do vinotoka, nekatere prej, nekatere pozneje. Množe se po deljenju.

Spiraea filipendula, *ulmaria*, *digitata*, *lobata*, *palmata*, *aruncus* itd. Perva, druga in zadnja so domača lepa zelišča; *ulmaria* raste v mokrih tleh. Cvetni šopi vseh so za pušljece jako pripravi; zlasti lepo škerlatno erdeče cvete *palmata*, ki je z Japonskega doma in po Evropi še malo razširjena.

Statice tatarica, *speciosa*, *eximia*, *elata*, *Limonium*, *latifolia* itd. Za suhe pušljece izverstne cvetlice; tudi rastoče v posodah bi izverstno stale na oltarju. Množe se po semenu, ki ga je treba pred setvijo rešiti iz suhih luskin in peresec, ki ga imajo v sebi, kar kaljenje jako pospeši. Seje se od malega travna do rožnika v skledice s peščeno ali resno zemljo, poliva zmerno, pikira na posebno gredo in vinotoka ali sušca presadi na mesto. V kahlah se ravna s temi cvetlicami kaker s nageljni.

Thalictrum aquilegifolium, cvete rožnika in malega serpana. Seje se proti jeseni berž ko seme dozori.

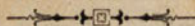
Trachelium coerúleum, cvete kovinsko vijolično-plavo od rožnika do velikega serpana. Cvetje je neizmerno nežno in lahko.

Tussilágo fragrans cvete na prostem od konca listopada ali začetka grudna do prosinca preden požene peresa, ki se popolnoma razvijo še le sušca ali malega travna. Da pa zima ne pokonča lepo dišečega cvetja, je treba gojiti to cvetlico na primeren kraju pri znožju kakega zidu na vshodni ali južni strani; ali pa se jesen krepkejše rastline s korensko grebo vzdignejo in v posodah postavijo na primeren kraj, kaker v okno izbe, kjer se kmalu razcveto. Odrezana stebila se v vodi dolgo sveža ohranijo.

Verónica spicáta, *virginica*, *pinnata*, *incisa*, *maritima*, *grandis*, *paniculata* itd. so vse terde zeli, ki ne potrebujejo skoraj nobene postrežbe, za pušljece več ali menj prav porabljive.

Viola odoráta, dišeča vijolica, ima mnoge lepe, tudi polnocvetne spremene, celo bele, rožne in erdeče barve, ki pa ne diše. Za vertnarsko kupčijo je najznamenitiša *Viola odorata semperflorens*, mesečna ali italijanska vertna vijolica, ki je nekoliko večja od navadne in močnejše diši. Cvete v vgodnih krajih skoraj celo leto, zlasti tudi pozimi. Njej podobna, pa skoraj še enkrat toliko je ruska vijolica, ki se je tudi mnogo izterži. Najpripraviša za

pušljece pa je *Wilsoni*, ki ima posebno velike cvete na dolgih pecljih, le da je jako občutljiva in se skoraj le pod steklom dobro razcveta. Različna od dišeče vijolice je paremska (*Viola parmensis*), ki ima svojo posebno dišavo ter bolj blede sivoplavo barvo in nekoliko belega v sredi. Vijolice se množe z veliko lahko po deljenju vsake dve ali tri leta spomlad ali proti jeseni mesečna vijolica že lahko meseca svečana. Sejati jih ni navada sejejo se pa same, ker izpadlo seme kali in take semenske rastlinice so najboljše; spomlad presajene začno že jeseni cvesti.

Zahvala za vslišano molitev.

Iz Hajdina pri Ptuji 29. avgusta 1886.

Mene so zobje hudo boleli, in obljubim na čast sv. Antona in sv. Frančiška nekaj moliti, in ko molitev opravim, je bilo boljše. Potem nam je zbolelo dvoje govejih živinčet in mislili smo jih že proč spraviti, ali domislim se čudežne pomoči sv. Antona in svetega Frančiška ter obljubim njima na čast samo dva očenaša moliti s pristavkom, ako nam ljubi Bog živali ohrani, hočem to v „Cvetju“ naznaniti; in res, ko smo se nekoliko domačih zdravil poslužili, ste živali popolnoma ozdraveli, za kar bodi hvala Bogu in njegovima svetnikoma, sv. Antonu in sv. Frančišku.

M. S.

Iz Frauheima pri Mariboru, 25. julija 1886.

Osem let sem hiral in bolehal na hudem kašlju. Po Cvetju spodbujen sem se z devetdnevnicco obernal za pomoč do preblazene Device Marije, sv. Frančiška in sv. Antona z obljubo, da bom v vslišanje razglasil po Cvetju. In precej ko sem to obljubo storil, mi je začel ta osemletni kašelj pojenjavati. Priporočam se tudi zanaprej Devici Mariji in sv. Antonu in sv. Frančišku in vsem bratom in sestram tretjega reda, da bi mi izprosili pri Bogu popolnoma ozdravljenje ter da bi kmalu prišel v stan, ki si ga želim in da bi mi bil v zveličanje.

M. K. tretjerednik.

